

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Verwijzingen in wetgeving. Over de publiekrechtelijke en auteursrechtelijke status van normalisatienormen

Elferink, M.H.

Citation

Elferink, M. H. (1998, December 10). *Verwijzingen in wetgeving. Over de publiekrechtelijke en auteursrechtelijke status van normalisatienormen. Meijers-reeks*. Kluwer, Deventer.

Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/43081>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License:

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/43081>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/43081> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Elferink, M.H.

Title: Verwijzingen in wetgeving. Over de publiekrechtelijke en auteursrechtelijke status van normalisatienormen

Issue Date: 1998-12-10

*Verwijzingen in wetgeving.
Over de publiekrechtelijke en auteursrechtelijke
status van normalisatienormen*

Verwijzingen in wetgeving. Over de publiekrechtelijke en auteursrechtelijke status van normalisatienormen

PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van de graad van Doctor
aan de Rijksuniversiteit te Leiden,
op gezag van de Rector Magnificus Dr. W.A. Wagenaar,
hoogleraar in de faculteit der Sociale Wetenschappen,
volgens besluit van het College voor Promoties
te verdedigen op donderdag 10 december 1998
te klokke 16.15 uur

door

Mirjam Henrieke Elferink

geboren te Enschede in 1972

Promotiecommissie

promotoren: prof.mr. D.W.F. Verkade
prof.mr. Th.G. Drupsteen
referent: prof.mr. G.A.I. Schuijt
overige leden: prof.mr. J.H. Spoor (Vrije Universiteit Amsterdam)
prof.mr. C.J.J.M. Stolker

ontwerp omslag: C. Koevoets, Bloemendaal
vormgeving binnenwerk: Thea de Beer, Leiden
eindredactie: Thea de Beer en Christiaan Kooman, Leiden

Van dit proefschrift verschijnt bij Kluwer, Deventer een handelseditie onder
ISBN 90-268-3352-0
NUGI 697/705

© 1998, M.H. Elferink, Leiden

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Inhoudsopgave

LIJST VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN	XIII
---------------------------------	------

DANK	XV
------	----

HOOFDSTUK 1 INLEIDING

1	Normalisatie: een algemene inleiding	1
1.1	Normalisatievormen	1
1.1.1	Voorbeelden van normalisatie	1
1.1.2	Economische relevantie van normalisatie	2
1.1.3	Normalisatie als vorm van zelfregulering	4
1.1.4	Verwijzing naar normalisatienormen in regelgeving	6
1.2	Aanleiding voor het onderzoek	7
1.3	Diverse problemen rond verwijzing naar normalisatienormen	8
1.4	Nadere afbakening van het onderwerp	9
1.5	Probleemstelling van het onderzoek	11
1.6	Plan van aanpak	12

HOOFDSTUK 2 TOTSTANDKOMING VAN (NEN)-NORMEN: HET NORMALISATIEPROCES

1	Inleiding	15
2	De normalisatieinstituten	16
2.1	Het Nederlands Normalisatie-instituut (NNI)	16
2.1.1	Inleiding	16
2.1.2	Structuur NNI	17
2.2	Het Nederlands Elektrotechnisch Comité (NEC)	21
2.3	Privaatrechtelijke overeenkomst NNI en NEC/Staat	22
2.4	De totstandkoming van NEN-normen	23
2.4.1	Inleiding	23
2.4.2	Normcommissies	24
2.4.3	Normengroei	25
2.4.4	Verkoop van normen door het NNI	25
2.5	Europese normalisatieorganisaties	26
2.5.1	Inleiding	26
2.5.2	Organisatiestructuur CEN en CENELEC	27
2.5.3	Totstandkoming van Europese normen	28
2.5.4	Informatieprocedure technische normen	31
2.6	Het mondiale normalisatieinstituut (ISO)	32
2.7	Het Duitse normalisatieinstituut (DIN)	34

3	Beleid ten aanzien van normalisatie in het kader van wetgeving	35
3.1	Nederland	35
3.2	Europese Unie	37
4	Resumé	42

HOOFDSTUK 3 DE PUBLIEKRECHTELIJKE STATUS VAN NEN-NORMEN

1	Inleiding	45
2	Verwijzing naar NEN-normen in regelgeving	46
2.1	Algemene verwijzingsbepalingen in wetgeving	46
2.2	Specifieke verwijzingsvormen naar normalisatienormen	49
2.2.1	Statische verwijzing	49
2.2.2	Dynamische verwijzing	50
2.2.3	Open verwijzing	51
2.3	Nader onderscheid: normaanvullende en normspecificerende verwijzing	52
2.4	Mate van dwingendheid van de verwijzingen	52
3	NEN-normen als vormen van regelgeving	53
3.1	Inleiding	54
3.2	Rechtsnormen en technische normen	55
3.3	Richtlijnen en normalisatienormen	57
3.4	'Expliciete relevantie'	58
4	NEN-normen als algemeen verbindende voorschriften	61
4.1	Begrip	61
4.2	Kenmerken NEN-normen en algemeen verbindende voorschriften vergeleken	65
4.2.1	NEN-normen en algemene strekking	65
4.2.2	NEN-normen en externe werking	65
4.2.3	NEN-normen en wettelijke bevoegdheid	66
4.3	Tussenconclusie	66
5	NEN-normen en Bekendmakingswet	66
5.1	Inleiding	66
5.2	(Grond)wettelijke bekendmakingsvereisten	67
5.2.1	Kenbaarheidsvereiste	67
5.2.2	Achtergrond en doelstelling van de Bekendmakingswet	68
5.2.3	Bekendmakingsregels	69
5.3	Vallen NEN-normen onder de Bekendmakingswet?	71
6	Huidige methode van bekendmaking van NEN-normen	72
6.1	De 'terinzagelegging- of voetnootmethode'	72
6.2	Standpunt regering over de bekendmaking van NEN-normen	73
6.3	'Terinzagelegging- of voetnootmethode' en Bekendmakingswet ver- geleken	76
7	Gevolgen van onjuiste bekendmaking	77
7.1	Inleiding	77
7.2	Juridisch gevolg: niet-inwerkingtreding	77
7.3	Praktische consequenties: schadevergoeding	80
7.3.1	Onrechtmatige wetgeving	81
7.3.2	Pocketbooks-arrest	82

8	Toelaatbaarheid van verwijzingen in regelgeving	83
8.1	Toelaatbaarheid statische verwijzingen	84
8.2	Toelaatbaarheid dynamische verwijzingen	85
8.3	Toelaatbaarheid open verwijzingen	89
9	Gevolgen van verwijzing voor het NNI	90
9.1	Inleiding	90
9.2	Is het NNI een zelfstandig bestuursorgaan?	91
9.2.1	Verschillende soorten zelfstandige bestuursorganen	93
9.2.2	Rapport Algemene Rekenkamer	93
10	Conclusie	94

HOOFDSTUK 4 EEN BELANGRIJKE TOEPASSING: HET BOUWBESLUIT

1	Inleiding	97
2	Richtlijn Bouwproducten	98
3	Structuur Bouwregelgeving	99
3.1	Structuur en opbouw van het Bouwbesluit	99
3.1.1	De Woningwet en het Bouwbesluit	100
3.1.2	Bouwbesluit en ministeriële regelingen	101
3.1.3	Situatie per 1 oktober 1997	103
4	Bouwbesluit	105
4.1	Totstandkoming van de bouwbesluitnormen	105
4.2	Prestatie-eisen	105
4.3	Drie gevallen van verwijzingen in het Bouwbesluit	106
4.4	Gelijkwaardigheidsbepalingen	107
5	Bouwbesluit en NEN-normen	109
5.1	Doorverwijzingen	109
5.1.1	Verwijzingsketen van NEN-normen	110
5.1.2	Europese en internationale normen	111
5.2	Toepassing NEN-normen	112
5.2.1	Welke delen zijn verplicht?	112
5.2.2	Toelaatbaarheid van verwijzingen in het Bouwbesluit	113
5.3	Verwijzingsbijlage	114
6	Publiekrechtelijke status bouwbesluitnormen	115
6.1	Sancties op niet-naleving	115
6.2	Bouwbesluitnormen als algemeen verbindende voorschriften?	116
7	Kenbaarheid van bouwbesluitnormen	117
8	Conclusie	118

HOOFDSTUK 5 DE AUTEURSRECHTELIJKE STATUS: DUITSLAND

1	Inleiding	121
2	Auteursrechtelijke bescherming van DIN-normen	122
2.1	'Persönliche geistige Schöpfung'	122
2.2	Werkcategorieën	123
2.2.1	'Sprachwerke'	123

2.2.2	'Darstellungen wissenschaftlicher oder technischer Art'	125
2.2.3	Tussenconclusie	125
2.3	Auteursrechthebbende van DIN-normen	126
3	§ 5 Urheberrechtsgesetz: 'Amtliche Werke'	127
3.1	Ratio § Urheberrechtsgesetz	128
3.2	Betekenis § 5 lid 1 Urheberrechtsgesetz	129
3.3	Betekenis § 5 lid 2 Urheberrechtsgesetz	130
3.4	Wanneer zijn technische normen 'amtliche Werke' in de zin van § 5 UrhG?	131
3.4.1	Bundesgerichtshof 1983 inzake VOB/C	131
3.4.2	Reacties in de literatuur	135
3.5	Bundesgerichtshof 1990 inzake DIN-Normen	143
4	Conclusie	148

HOOFDSTUK 6 DE AUTEURSRECHTELIJKE STATUS: NEDERLAND

1	Inleiding	151
2	Auteursrechtelijke bescherming van technische normen	153
2.1	Hoe zien NEN-normen eruit?	153
2.2	Het technische karakter van NEN-normen	155
2.3	Vereisten voor de kwalificatie van technische normen als 'werk'	158
2.3.1	Van Dale/Romme-arrest	160
2.3.2	Oorspronkelijke keuzes in NEN-normen	163
2.3.3	'Sjabloon' NEN-normen	165
2.3.4	Zijn NEN-normen 'werken' in auteursrechtelijke zin?	166
3	Geschriftenbescherming	167
3.1	Begrip	168
3.2	Achtergrond	168
3.3	Beschermingsomvang	169
4	De Europese Databankrichtlijn (I)	170
4.1	Achtergrond van de Databankrichtlijn	171
4.2	Structuur van de Databankrichtlijn	172
4.3	Begrip 'databank'	172
4.4	Auteursrechtelijke bescherming	174
4.5	Geschriftenbescherming	174
4.6	Het <i>sui generis</i> recht	176
4.6.1	Substantiële investering	176
4.6.2	Verkrijging, controle of presentatie van de inhoud	177
4.6.3	Rechthebbende: fabrikant, tevens EU-onderdaan	178
4.6.4	Opvraging en hergebruik	178
4.6.5	'Browsen'	179
4.6.6	Omvang recht <i>sui generis</i>	180
4.6.7	Herhaalde opvraging en/of hergebruiken	180
4.7	Ontstaan en duur van bescherming databanken	181
4.8	Consequenties van de Databankrichtlijn voor de NEN-normen	181
5	Artikel 11 Auteurswet 1912	183
5.1	Ontstaansgeschiedenis van artikel 11	183

5.1.1	Ratio: 'Eenieder wordt geacht de wet te kennen'	183
5.1.2	Wet Algemene Bepalingen	183
5.1.3	Auteurswet van 1881	184
5.1.4	Klassieke theorie Kohler	186
5.1.5	Artikel 11 van de huidige Auteurswet	187
5.2	Tot wie is artikel 11 Auteurswet gericht?	190
5.3	Elementen artikel 11 Auteurswet en NEN-normen	191
5.3.1	Categorieën	191
5.3.2	Uitvaardiging	191
5.3.3	Openbare macht	192
5.4	Statische verwijzingen naar NEN-normen en artikel 11 Auteurswet	192
5.4.1	Openbare macht	193
5.4.2	Uitvaardigen	193
5.4.3	Indirect verwezen NEN-normen en aanverwante publicaties	195
5.5	Dynamische verwijzingen naar NEN-normen en artikel 11 Auteurswet	195
5.5.1	Openbare macht	195
5.5.2	Uitvaardigen	196
5.5.3	Indirect verwezen NEN-normen en aanverwante publicaties	197
6	Verwijzingen naar NEN-normen in interne overheidsvoorschriften	197
6.1	Inleiding	197
6.2	Beleidsregels en artikel 11 Auteurswet	198
6.2.1	Positie van beleidsregels in het Duitse auteursrecht	199
6.2.2	Verwijzingen naar NEN-normen in beleidsregels	200
7	Artikel 15b Auteurswet 1912	201
7.1	Inleiding	201
7.2	Reikwijdte artikel 15b Auteurswet	203
7.2.1	Ratio	203
7.2.2	Openbare macht	205
7.3	'Aanverwante NNI-publicaties' en artikel 15b Auteurswet	205
8	Niet-inwerkingtreding NEN-normen en auteursrecht	207
9	De Europese Databankrichtlijn (II)	209
9.1	Wettelijke beperkingen	209
9.2	Artikelen 11 en 15b Auteurswet onder de Databankrichtlijn	209
9.3	ADW-contract van de overheid met Kluwer	214
9.4	Eigen zorgplicht van de overheid	216
10	Conclusie	216

HOOFDSTUK 7 ENKELE MEDEDINGINGSRECHTELIJKE ASPECTEN

1	Inleiding	221
2	Nederlandse Mededingingswet	222
2.1	Misbruik van machtspositie	222
2.2	NNI en (misbruik van) machtspositie: algemeen	224
2.3	Ondernemingen met taken van algemeen economisch belang	225
2.4	NNI als onderneming met een taak van algemeen economisch belang?	226
3	Artikel 86 EG-Verdrag	228
4	Magill-arrest	229

4.1	Algemeen	229
4.2	Magill-arrest en NNI	230
4.2.1	Uitoefening auteursrecht door het NNI	231
4.2.2	Misbruik?	232
4.2.3	Tarieven	232
5	Mededeling Intellectuele Eigendomsrechten en Normalisatie	233
6	Conclusie	234

HOOFDSTUK 8 NORMALISATIEDOCUMENTEN EN DE WET OPENBAARHEID VAN BESTUUR

1	Inleiding	237
2	Achtergrond WOB en samenhang met de Auteurswet 1912	238
3	NEN-normen en de Wet openbaarheid van bestuur	240
3.1	Openstelling van bestuurlijke informatie	240
3.2	Voorwaarden voor de verstrekking van bestuurlijke informatie	240
3.2.1	Bestuursorgaan in de zin van de WOB	241
3.2.2	Document in de zin van de WOB	241
3.2.3	Begrip bestuurlijke aangelegenheid	242
3.2.4	Berusten bij een bestuursorgaan	243
3.3	Aanverwante publicaties en de WOB	243
3.3.1	Belang van aanverwante publicaties	243
3.3.2	Documenten die betrekking hebben op de voorbereiding van NEN-normen	244
3.3.3	Toekomstige (wetgevings-)NEN-normen	245
3.3.4	Praktijkrichtlijnen voor de toepassing van NEN-normen	245
3.4	Vormen van informatieverstrekking conform de WOB	246
3.5	Tarieven op grond van de WOB	247
4	Het NNI en de WOB	249
4.1	Is het NNI een bestuursorgaan in de zin van de WOB?	249
4.2	Is het NNI een instelling, dienst of bedrijf werkzaam onder de verantwoordelijkheid van een bestuursorgaan?	250
4.2.1	Uitspraak Stichting Fonds voor de Letteren	250
4.2.2	Mate van overheidsinvloed en statuten NNI vergeleken met de Stichting Fonds voor de Letteren	251
5	Nogmaals: verhouding WOB en Auteurswet 1912	253
5.1	Spanningsveld WOB en Auteurswet	253
5.2	Standpunt regering en opvattingen literatuur	254
5.3	Informatieverstrekking en artikel 16b Auteurswet	256
5.4	Consequenties voor de aan NEN-normen verwante publicaties	257
6	Verhouding WOB en Bekendmakingswet	258
7	Verhouding WOB en Databank-richtlijn	259
8	Conclusie	259

HOOFDSTUK 9 SAMENVATTING, CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

1	Terug naar de aanleiding en het doel van het onderzoek	263
2	Totstandkoming van NEN-normen: het normalisatieproces	264
3	De publiekrechtelijke status van normalisatienormen	265
4	Een belangrijke toepassing: het Bouwbesluit	266
5	De auteursrechtelijke status: Duitsland	267
6	De auteursrechtelijke status: Nederland	268
7	Enkele mededingingsrechtelijke aspecten	271
8	Wet openbaarheid van bestuur	272
9	Aanbevelingen	273
10	Tot besluit	276

SUMMARY AND RECOMMENDATIONS	277
-----------------------------	-----

GERAADPLEEGDE LITERATUUR EN DOCUMENTEN	293
--	-----

JURISPRUDENTIEREGISTER	305
------------------------	-----

TREFWOORDENREGISTER	309
---------------------	-----

BIJLAGEN

I	Lijst van regelgeving met verwijzingen naar NEN-normen (stand: augustus 1998)	315
II	NEN 3215 'Binnenriolering in woningen en woongebouwen'	333
III	Tarievenlijst van bouwbesluitnormen	363

CURRICULUM VITAE	365
------------------	-----

Lijst van gebruikte afkortingen

AA	Ars Aequi
AB	Administratiefrechtelijke Beslissingen
ABRRvS	Afdeling Bestuursrechtspraak Raad van State
ADW	Algemene Databank Wet- en Regelgeving
AMI	Informatierecht/AMI, Tijdschrift voor auteurs-, media- en informatierecht (tot 1986: AMR)
AMvB	algemene maatregel van bestuur
ARRvS	Afdeling Rechtspraak Raad van State
a.v.v.	algemeen verbindend voorschrift
Aw	Auteurswet 1912
Awb	Algemene wet bestuursrecht
BauO	Bauordnung
BC	Berner Conventie
BGH	Bundesgerichtshof (Duitsland)
BIE	Bijblad bij de Industriële Eigendom
Bob	Besluit openbaarheid van bestuur
BVerG	Bundesverfassungsgericht
BW	Burgerlijk Wetboek
B&W	Burgemeester en Wethouders
CBG	College ter Beoordeling van Geneesmiddelen
CD	Compact Disk
CD-I	Compact Disk Interactive
CD-ROM	Compact Disk Read Only Memory
CEN	Comité Européen de Normalisation
CENELEC	Comité Européen de Normalisation Electrotechnique
COM	Commissiedocument
CR	CEN/CENELEC Report
DIN	Deutsches Institut für Normung e.V.
DIS	Draft International Standard
DKE	Deutsche Elektronische Kommission im DIN und VDE
DNA	Deutsche Normenausschuß (rechtsvoorganger van het DIN)
EEG	Europese Economische Gemeenschap
EG	Europese Gemeenschappen
EN	Europese Norm
ENV	Voorlopige Europese Norm
ETSI	European Telecommunications Standards Institute
EU	Europese Unie
EVA	Europese Vrijhandelsassociatie
EVRM	Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden

EZ	Ministerie van Economische Zaken
FuR	Film und Recht
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
GG	Grundgesetz
GRUR	Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht
Gw	Grondwet
HCNN	Hoofdkommissie voor de Normalisatie in Nederland
HD	Harmonisatie Document (CENELEC), Harmonization Document
HNV	Handelingen Nederlandse Juristen Vereniging
HR	Hoge Raad
HvJ EG	Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen
IEC	International Electrotechnical Commission
IER	Intellectuele Eigendom en Reclamerecht
ISO	International Organization for Standardization
I&I	Informatie en Informatiebeleid
jo.	juncto
Jur.	Jurisprudentie van het Hof van Justitie en het Gerecht van Eerste Aanleg van de Europese Gemeenschappen
KB	Koninklijk Besluit
KG	Kort Geding
KIvI	Koninklijk Instituut van Ingenieurs
Ktg.	Kantongerecht
MDW	Marktwerving, Deregulering- en Wetgevingskwaliteit
MvA	memorie van antwoord
MvT	memorie van toelichting
NEC	Nederlands Elektrotechnisch Comité
NEN	Nederlandse norm
NEV I/II	Nota naar aanleiding van het Eindverslag Eerste resp. Tweede Kamer
NJ	Nederlandse Jurisprudentie
NJB	Nederlands Juristenblad
NJW	Neue Juristische Wochenschrift
NNI	Nederlands Normalisatie-instituut
NPR	Nederlandse Praktijkrichtlijn
NTR	Nederlandse Technische richtlijn
NTER	Nederlands Tijdschrift voor Europees Recht
NV	Nota naar aanleiding van het Verslag
NVN	Nederlandse Voornorm
NvT	Nota van Toelichting
ov.	overweging
PbEG	Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen
prEN	Draft European Standard
prHD	Draft Harmonization Documents
Rb.	rechtbank
RM Themis	Rechtsgeleerd Magazijn Themis
SER	Sociaal Economische Raad
SEW	Sociaal Economische Wetgeving
S&J	Schuurman & Jordens

Stb.	Staatsblad
Stcrt.	Staatscourant
TC	Technical Committee
TvO	Tijdschrift voor Openbaar Bestuur
UAR	Uniform Aanbestedings-reglement
UFITA	Archiv für Urheber-, Film-, Funk- und Theaterrecht
UrhG	Urheberrechtsgesetz
VDE	Verband Deutsche Elektrotechniker
VOB	Verdingungsordnung für Bauleistungen
VROM	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu
W	Weekblad van het recht
WEM	Wet Economische Mededinging
Wno	Wet Nationale ombudsman
WOB	Wet openbaarheid van bestuur

Dank

Mijn dank gaat uit naar het Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Patent-, Urheber- und Wettbewerbsrecht te München voor de daar genoten gastvrijheid en naar de mensen van het E.M. Meijers Instituut te Leiden die mij, eveneens zeer gastvrij, gedurende negen maanden een werkplek hebben geboden.

Voorts dank ik iedereen die mij bij het schrijven van dit boek heeft gesteund, in het bijzonder Christiaan, Caroline en mijn ouders.

De tekst van dit boek is afgesloten op 1 juni 1998. Ontwikkelingen en materiaal van na deze datum zijn slechts sporadisch verwerkt.

Leiden, oktober 1998

